

Geen wonder dat juist Juda later de gemoedstoestand waarin de gijzelaars verkeerden, aanduidde als een 'voortdurend (zweven) tussen de uitersten van ogenschijnlijke innerlijke vrede en momenten van panische angst'.¹

Die angst lag eigenlijk steeds op de loer² en daar was, gegeven de realiteit van het concentratiekamp, ook alle reden voor. Ook in hun eigen gedragingen leerden de gijzelaars met die realiteit rekening houden. Bij één gelegenheid gaven zij aan de SS door dat enkele gevangenen uit het kamp in hun barakken inbraak gepleegd hadden – de 'dieven' werden toen eerst in de kampbunker onder handen genomen en vervolgens, aldus een der gijzelaars, 'voor de goede justitiële behandeling van hun 'zaak' naar de plaats van hun misdrijf gevoerd', 'beurs geranselde en geschopte klompen mensenvlees' waren het toen nog maar.³

Gevallen van diefstal werden nadien niet meer aangegeven.

Wij kunnen ons niet anders voorstellen dan dat Koch, de *Kommandant* van Buchenwald, er van meet af aan veel op tegen gehad heeft dat enkele honderden ontwikkelde en veelal ook maatschappelijk vooraanstaande Nederlanders, jegens wie hij en zijn SS'ers zich tot hun ergernis zorgvuldig in acht moesten nemen, dagelijks konden aanschouwen wat in Buchenwald geschiedde. Of Koch ook pogingen aangewend heeft, hen naar elders verplaatst te krijgen, is niet bekend – bekend is wèl dat anderen zich daar moeite voor gegeven hebben. De Zwitserse regering, daartoe benaderd door de Nederlandse legatie te Bern, stelde voor dat de Nederlandse gijze-

¹ A.v., p. 4. ² Zij brak bij velen door toen de Utrechtse historicus prof. dr. P. Geyl begin februari '41 een propaganda-toespraak van een SS-officier die het gemeenschappelijke 'Germaanse bloed' bejubelde en er op wees dat Nederlandse vrijwilligers in de *Waffen-SS* meestreden, onderbrak met de uitroep '*Das sind Verräter!*' De spreker liep woedend weg. 'Bij ons', aldus een der gijzelaars in zijn dagboek, 'breekt dan eerst recht de storm los. Velen zijn bang voor represailles . . . en zijn woedend op prof. Geyl, anderen zijn blij dat hij het gezegd heeft.' (H. van Wermeskerken: 'Dagboek' in Rijshouwer en van Wermeskerken: *Vier jaar Indisch gijzelaar*, p. 70). Geyl deed de Duitse kampeiding weten dat hij persoonlijk verantwoordelijk wenste te zijn voor zijn interruptie. Bij wijze van straf moesten de oudere gijzelaars die daar vrijstelling van hadden gekregen, weer op het dagelijks appèl verschijnen en dat appèl werd ook een tijdlang verlengd. ³ A. de Vletter: *Van eerzaam school-leider tot gevangenisboef*, p. 129.